

**IMPACT VAN DE CORONACRISIS OP DE
ONDERSTEUNING VAN LEERLINGEN MET
SPECIFIEKE ONDERWIJSBEHOEFTE
RESULTATEN BEVRAGING GEWOON BASIS- EN
SECUNDAIR ONDERWIJS
2 JULI 2020**

VLAAMSE ONDERWIJSINSPECTIE

Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel
02 553 88 50

www.onderwijsinspectie.be

Inhoud

1	Bevraging zorgcoördinatoren/leerlingenbegeleiders over de impact van de coronacrisis op de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (met een al dan niet gemotiveerd verslag)	1
2	Impact op de continuering van de ondersteuning en de samenwerking	2
3	Impact op de vormgeving van de ondersteuning tijdens de fase van herhaling en preteaching (half maart 2020 - half mei 2020)	6
4	Impact op de vormgeving van de ondersteuning tijdens de fase van heropstart van het contactonderwijs (half mei 2020 - juni 2020)	9
5	Vooruitblik op het schooljaar 2020-2021	12
6	Conclusie	14

1 Bevraging zorgcoördinatoren/leerlingenbegeleiders over de impact van de coronacrisis op de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (met een al dan niet gemotiveerd verslag)

De onderwijsinspectie houdt in de loop van de coronacrisis een vinger aan de pols over de impact op scholen, instellingen en CLB's en rapporteert daarover aan het beleid. Ook voor de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften willen we zicht krijgen op de impact van de coronacrisis. De leerlingen die ondersteuning krijgen, maken immers deel uit van de groep kwetsbare leerlingen die in deze periode een specifieke nood hebben.

Om deze impact in beeld te brengen, stelden we een vragenlijst op voor scholen gewoon basis- en secundair onderwijs. We bevroegen de zorgcoördinatoren en leerlingenbegeleiders gezien zij het best op de hoogte zijn van de vormgeving van de ondersteuning. Tijdens dezelfde schoolbezoeken bij een representatieve steekproef van scholen in de week van 15 tot 19 juni 2020 werd dit initiatief toegelicht en werd de link naar deze online-bevraging bezorgd. De resultaten in dit rapport zijn gebaseerd op de ingevulde gegevens van deze online-bevraging.

We verzamelden zowel kwantitatieve als kwalitatieve data. Concreet bevroegen we de impact van de coronamaatregelen op de samenwerking tussen de school en de externe ondersteuner(s) en op de continuïteit van de ondersteuningstrajecten. Bij de vragen over de vormgeving van de ondersteuningspraktijk maakten we een onderscheid tussen twee periodes: de fase van herhaling en preteaching via

afstandsonderwijs (half maart 2020 - half mei 2020) en de fase van heropstart van het contactonderwijs (half mei 2020 - juni 2020). Tot slot blikten we ook vooruit naar volgend schooljaar: welke gevolgen heeft de coronaperiode voor de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften bij de aanvang van volgend schooljaar?

Omdat we een representatief beeld willen schetsen van de situatie werd er gekozen voor een steekproef die Vlaanderen weerspiegelt voor wat betreft provincie, onderwijsverstrekker en schoolgrootte. Een totaal van **470 scholen** kreeg de uitnodiging om de bevraging in te vullen waarvan 239 uit het basisonderwijs en 231 uit het secundair onderwijs.

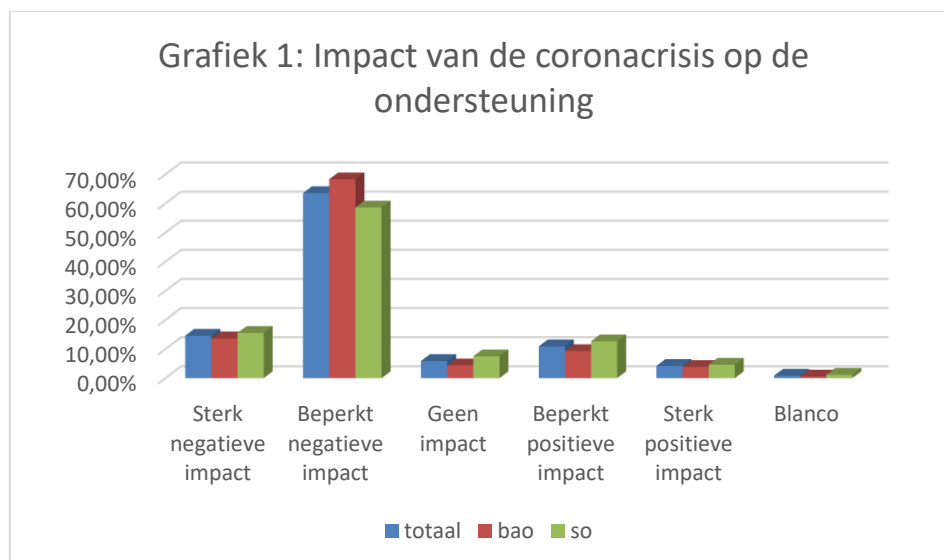
De online-bevraging leverde **357 correct ingevulde vragenlijsten** op, waarvan 183 uit het basisonderwijs en 174 uit het secundair onderwijs. De redenen om de vragenlijst niet in te vullen, kunnen divers zijn, bijvoorbeeld omdat er in deze periode geen ondersteuning was voor leerlingen met een (gemotiveerd) verslag.

In de totale groep van 357 respondenten zijn er gemiddeld per school 12 leerlingen met een **(gemotiveerd) verslag**. We korten dit af met **(G)V**. In het basisonderwijs gaat het om gemiddeld 9 leerlingen en in het secundair onderwijs om gemiddeld 14 leerlingen.

In de totale groep gaat het om gemiddeld 8 leerlingen met een (G)V van de brede types (BA, 3, 9) en 4 van de kleine types (2, 4, 6, 7). Voor het basisonderwijs zijn dit gemiddeld 6 leerlingen met een (G)V van de brede types en 3 van de kleine types. In het secundair onderwijs zijn er gemiddeld 10 leerlingen met een (G)V van de brede types en 4 van de kleine types.

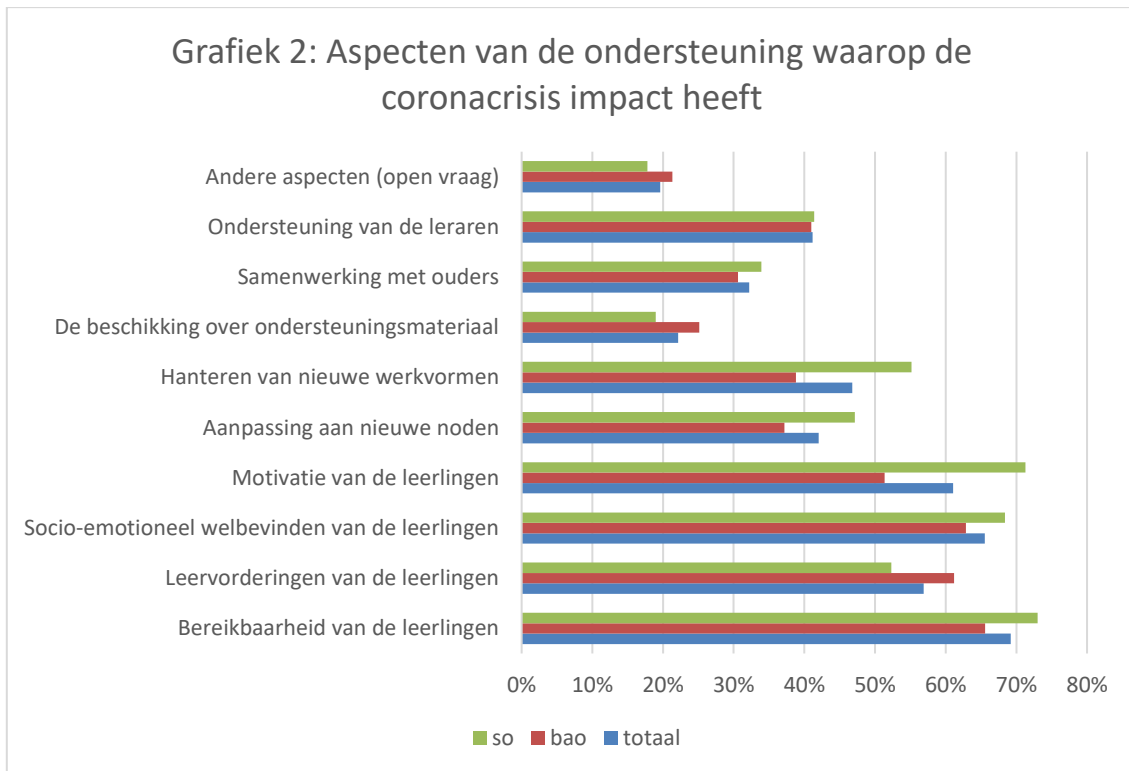
Bij de verdere weergave van de resultaten geven we telkens de cijfers voor het totaal en splitsen we waar relevant de resultaten op voor het basisonderwijs en het secundair onderwijs.

2 Impact op de continuering van de ondersteuning en de samenwerking

Over het algemeen heeft de coronacrisis een beperkt negatieve impact op de continuïteit van de ondersteuningstrajecten. In het totaal geven 64% van de respondenten dit aan. 15% ervaart een sterk negatieve impact. Anderzijds geven ook 15% van de scholen aan dat de impact positief was (11% beperkt positief en 4% sterk positief).

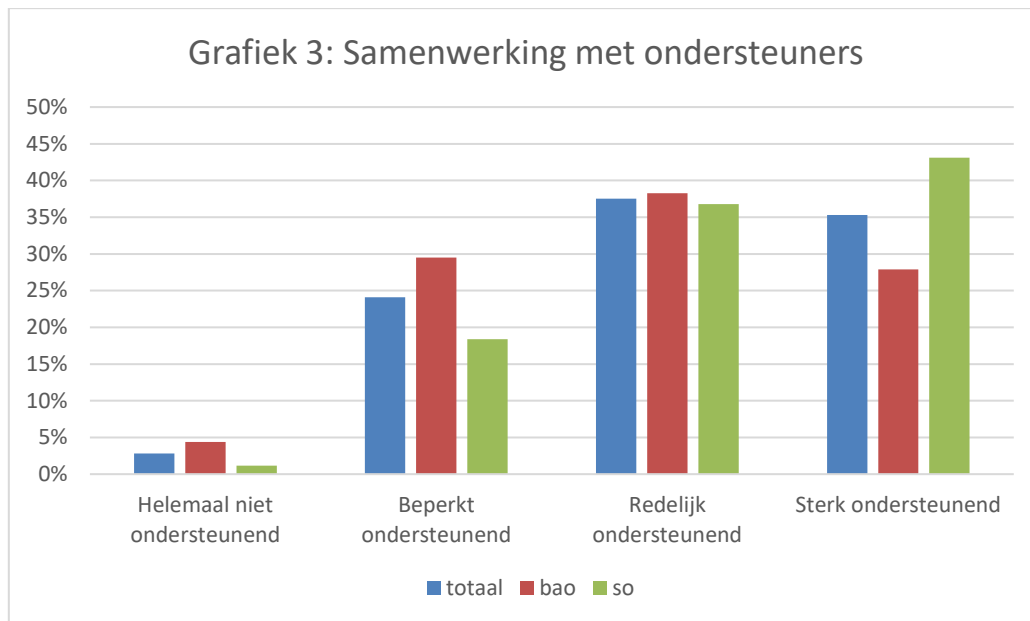
Er is een grotere negatieve impact in het basisonderwijs. Daar vermeldt 68% een beperkt negatieve impact en 14% een sterk negatieve impact. In het secundair onderwijs is dit respectievelijk 58% en 15%. In het secundair onderwijs liggen ook de cijfers voor geen impact of een positieve impact hoger dan in het basisonderwijs.

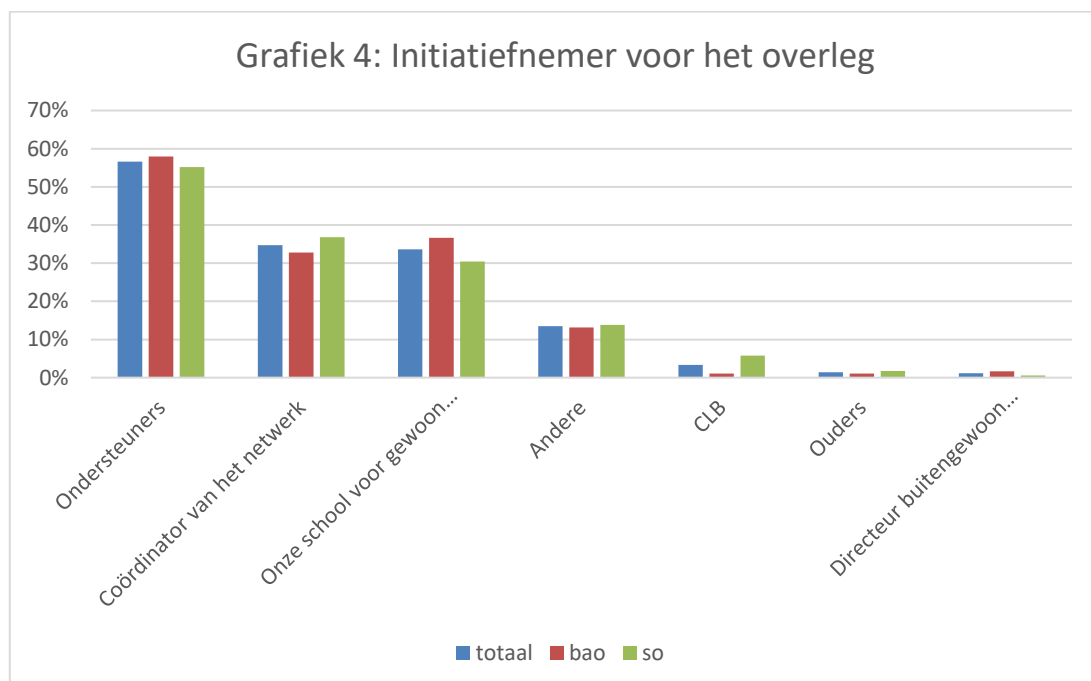
De scholen geven heel wat aspecten aan waarop de coronacrisis een impact heeft gehad. De bereikbaarheid van de leerlingen was volgens 69% van de scholen niet evident (bao: 66%, so: 73%). Sommigen geven aan (bij 'andere') dat ze hebben ingezet op een aanklampende aanpak om de leerlingen te kunnen bereiken.

De scholen ervaren vooral een impact op de leervorderingen (57%), het socio-emotioneel welbevinden (66%) en de motivatie (61%) van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Daarbij merkt het basisonderwijs een grotere impact op de leervorderingen (bao: 61%, so: 52%) en het secundair onderwijs een grotere impact op de motivatie van de leerlingen (bao: 51%, so: 71%).

Daarnaast geven 42% van de scholen aan dat er door de coronamaatregelen moest worden ingespeeld op nieuwe noden en 47% dat er nieuwe werkvormen werden gehanteerd. Dit laatste is het meest uitgesproken in het secundair onderwijs (resp. bao: 37%, so: 47% en bao: 39%, so: 55%). De coronacrisis heeft ook een duidelijke impact op de ondersteuning van de leraren (41%) en de samenwerking met de ouders (32%). Sommigen vermelden een grotere betrokkenheid van de ouders op het schoolgebeuren. De beschikking over het nodige ondersteuningsmateriaal was niet vanzelfsprekend (22%). Bij andere aspecten vermelden de scholen dat in sommige gevallen de vaste ondersteuner van de leerling is weggefallen of dat de ondersteuning via afstand traag op gang is gekomen. Ze wijzen ook op het grotere belang van ICT-vaardigheden, zowel bij de leerlingen, de ouders, de leraren als de ondersteuner(s).

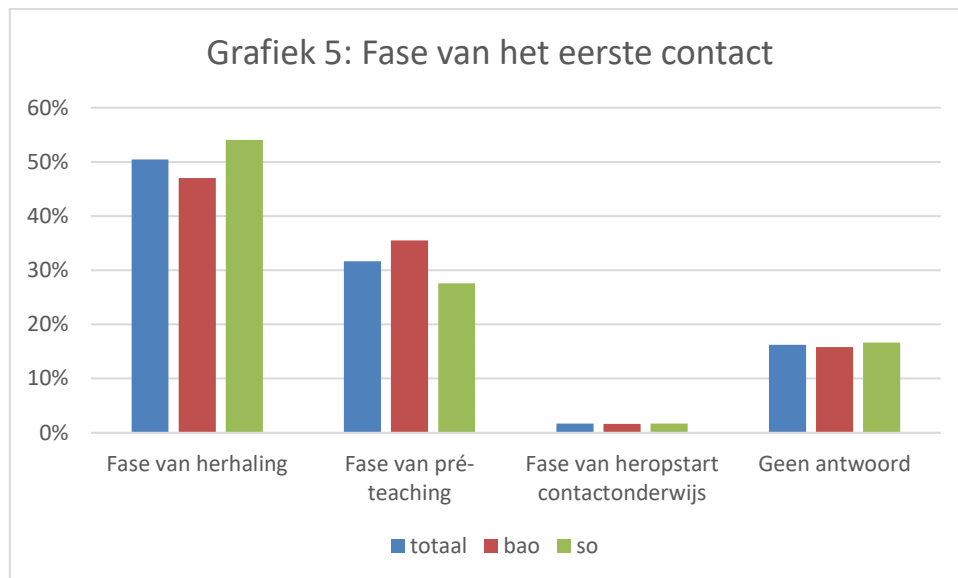

Over het algemeen werd de samenwerking met de ondersteuner(s) als redelijk (38%) tot sterk (35%) ondersteunend ervaren. Anderzijds geven 24% van de scholen aan dat deze samenwerking slechts beperkt ondersteunend was. Het secundair onderwijs ervaaarde deze samenwerking iets positiever dan het basisonderwijs. De leerlingenbegeleiders in het secundair onderwijs geven een lagere score voor beperkt ondersteunend (bao: 30%, so: 18%) en een hogere score voor sterk ondersteunend (bao: 28%, so: 43%).

84% van de scholen geeft aan dat er naar aanleiding van de coronacrisis contact is geweest tussen de school en de aanbieder van ondersteuning over de taakinulling en de inzet van de ondersteuner(s). Het initiatief voor dit overleg ging vooral uit van de ondersteuner(s) (57%), de coördinator van het ondersteuningsnetwerk/expertisenetwerk (35%) of van de school voor gewoon onderwijs (34%). Bij

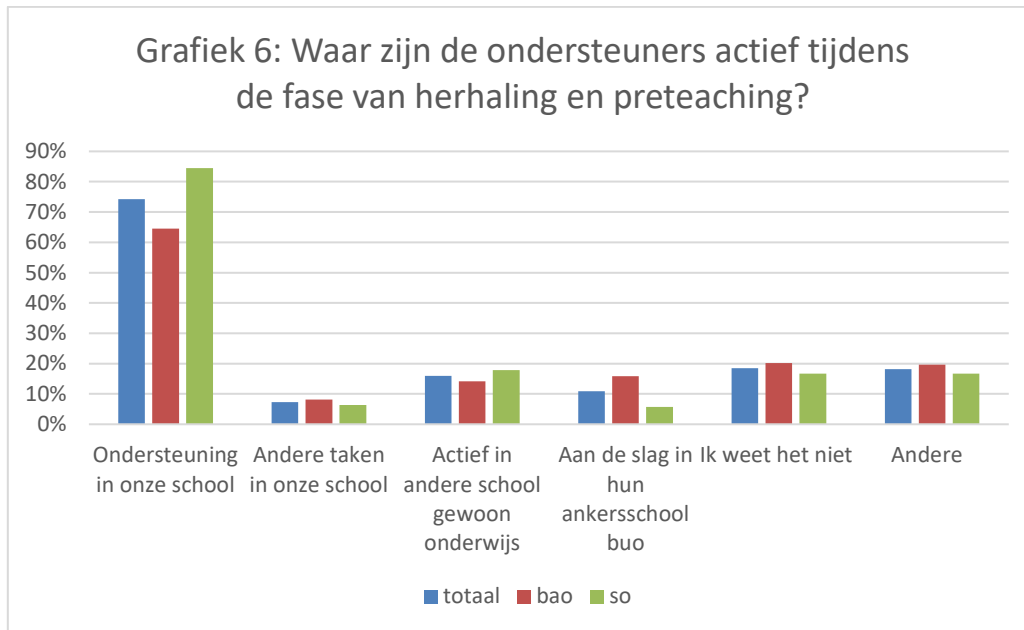
'andere' geven sommige scholen aan dat ze een nieuwsbrief hebben ontvangen van het ondersteuningsnetwerk/expertisenetwerk. Die was echter louter informerend en betrof geen overleg over de aanpak van de ondersteuning in de eigen school.

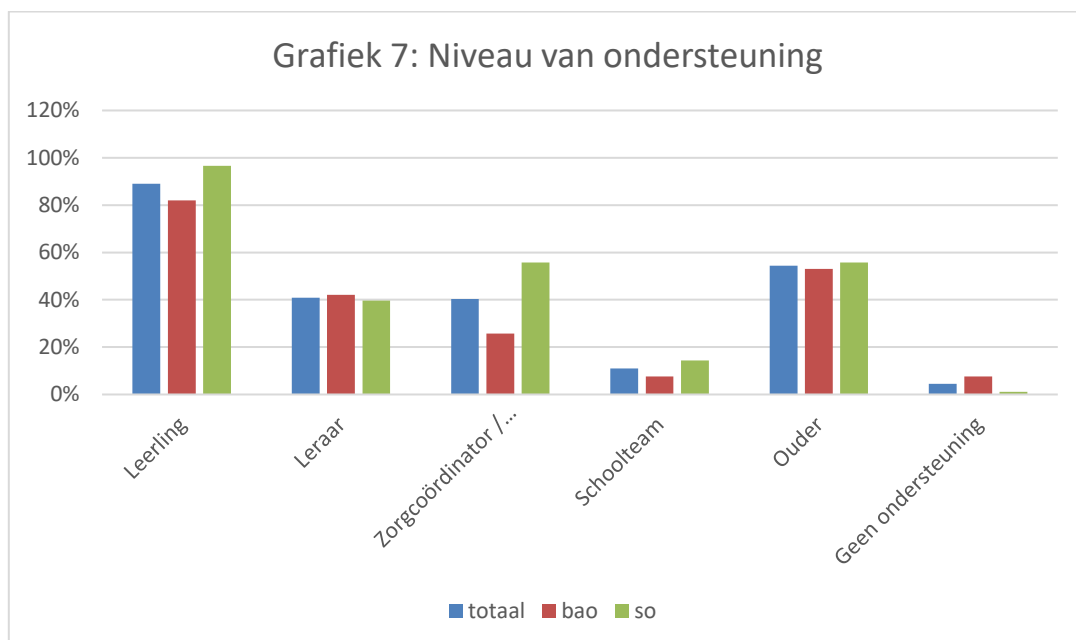
Na de opschorting van de lessen (16 maart 2020) gebeurde het eerste contact over de continuering van de ondersteuning voor de helft van de scholen in de fase van herhaling vóór de paasvakantie. 32% geeft aan dat het eerste contact pas in de fase van preteaching (na de paasvakantie) plaatsvond. Hieruit blijkt dat in een derde van de gevallen de ondersteuning via afstand traag op gang is gekomen.

Om een beeld te krijgen van de impact van de coronamaatregelen op de vormgeving van de ondersteuningspraktijk maken we een onderscheid tussen twee periodes: de fase van herhaling en preteaching via afstandsonderwijs (half maart 2020 - half mei 2020) en de fase van heropstart van het contactonderwijs (half mei 2020 - juni 2020).

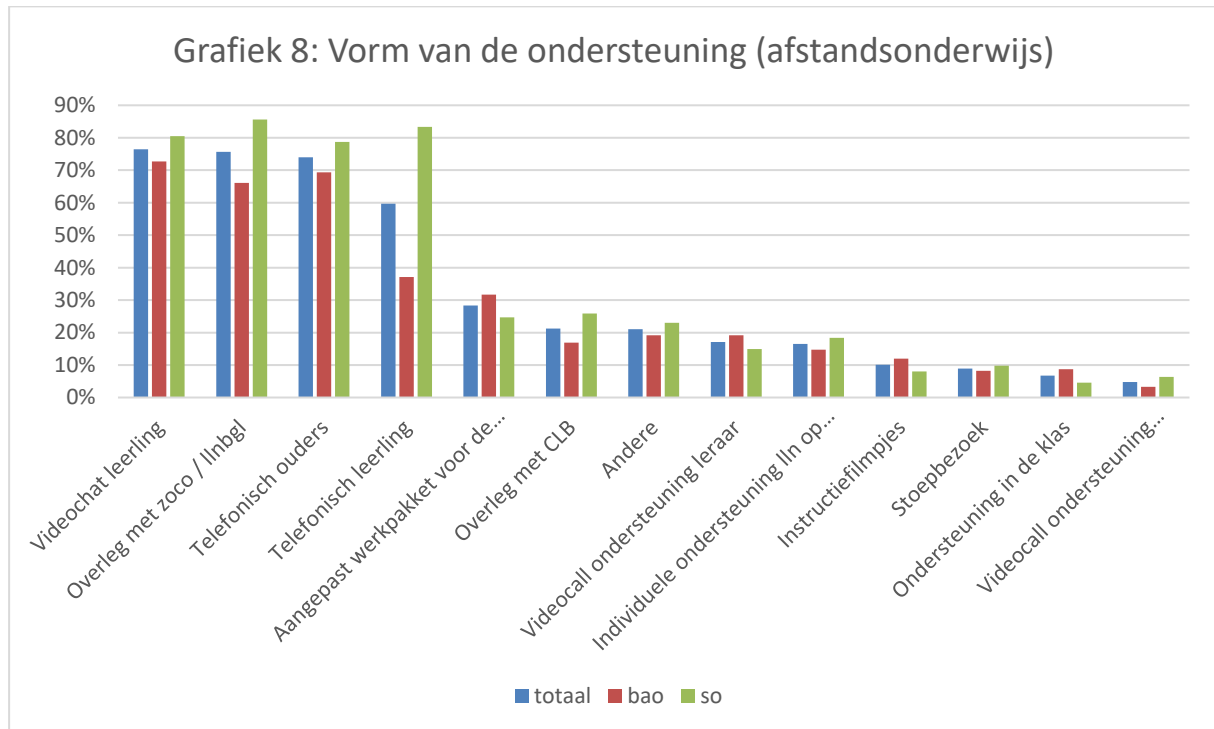
3 Impact op de vormgeving van de ondersteuning tijdens de fase van herhaling en preteaching (half maart 2020 - half mei 2020)

74% van de scholen geven aan dat de ondersteuners tijdens de fase van herhaling en preteaching (half maart 2020 - half mei 2020) actief bezig waren met de ondersteuningstrajecten voor leerlingen van hun school. Dit cijfer ligt hoger voor ondersteuners in het secundair onderwijs (bao: 64%, so: 84%). Anderzijds waren in het basisonderwijs meer ondersteuners aan de slag in hun ankerschool buitengewoon onderwijs (bao: 16%, so: 6%). 16% van de ondersteuners waren actief in een andere school voor gewoon onderwijs. Daarnaast namen 7% van de ondersteuners andere taken op in de eigen school voor gewoon onderwijs. 18% van de respondenten geeft aan geen zicht te hebben op waar de ondersteuners actief waren in die periode. Bij 'andere' vermelden sommigen dat de ondersteuners slechts beperkt beschikbaar waren of dat de situatie wisselde naargelang de ondersteuner of de ondersteuningsdienst.

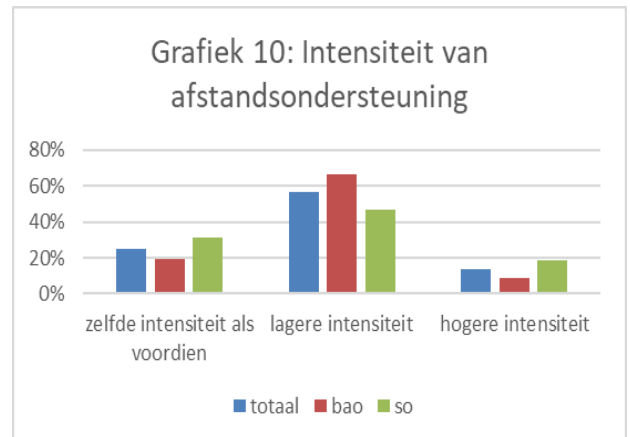
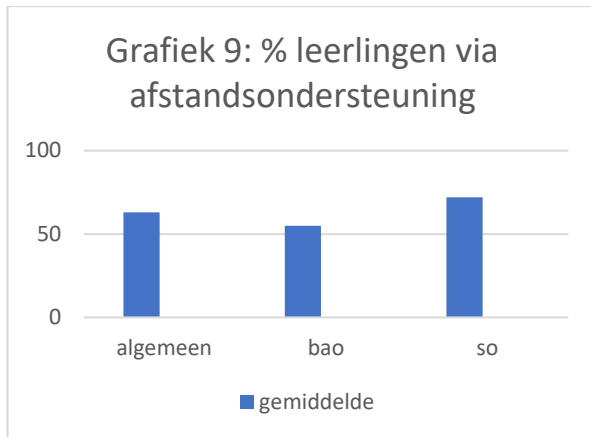
In de meeste gevallen lag het accent van de ondersteuning op het leerlingenniveau (89%). Dit is nog meer uitgesproken in het secundair onderwijs (bao: 82%, so: 97%). Een opvallende 54% geeft aan dat de ondersteuning ook gericht was op de ouders, gezien het onderwijsaanbod doorgaans thuis moest worden verwerkt. Bij 41% gebeurde de ondersteuning ook op het niveau van de leraar. De zorgcoördinator in het basisonderwijs (26%) voelde zich minder ondersteund dan de leerlingenbegeleider in het secundair onderwijs (56%). Bij 11% werd er ook ondersteuning geboden op het niveau van het schoolteam.

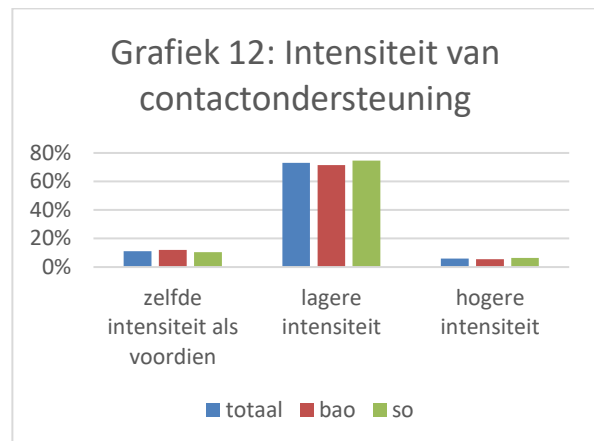
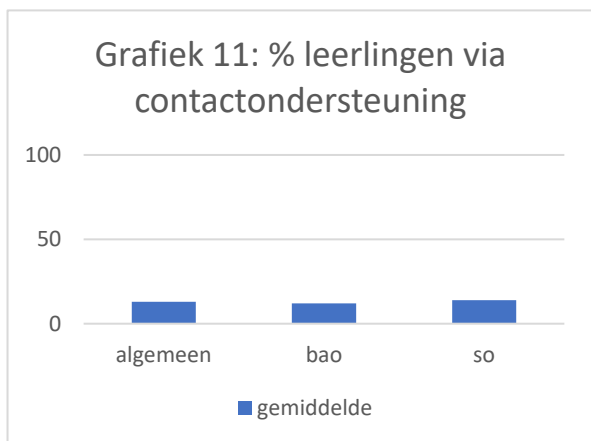
De coronamaatregelen maakten een andere manier van ondersteunen noodzakelijk. De ondersteuningstrajecten werden vooral gecontinueerd via videochat met de leerling (76%) of via telefonisch contact met de ouders (74%). In het secundair onderwijs was er vaak een telefonisch gesprek met de leerling (83%) maar dit gebeurde minder in het basisonderwijs (37%). Er vond heel wat overleg plaats met de zorgcoördinator/leerlingenbegeleider (76%) en dit nog meer in het secundair onderwijs (bao: 66%, so: 86%). 21% geeft aan dat er ook overleg was met het CLB.

Bij 28% werd voorzien in een aangepast werkpakket voor de leerling. In beperktere mate werd er ook gewerkt met instructiefilmpjes (10%) of organiseerde de ondersteuner een stoepbezoek (9%). 17% van de ondersteuners maakte gebruik van de mogelijkheid om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften uit te nodigen op school voor individuele ondersteuning. 7% gaf ondersteuning in de klas.

Ondersteuning via videocall met de leraar gebeurde bij 17% en bij 5% was dit op niveau van het schoolteam. Bij 'andere' werd vooral het mailverkeer tussen de betrokkenen vermeld.

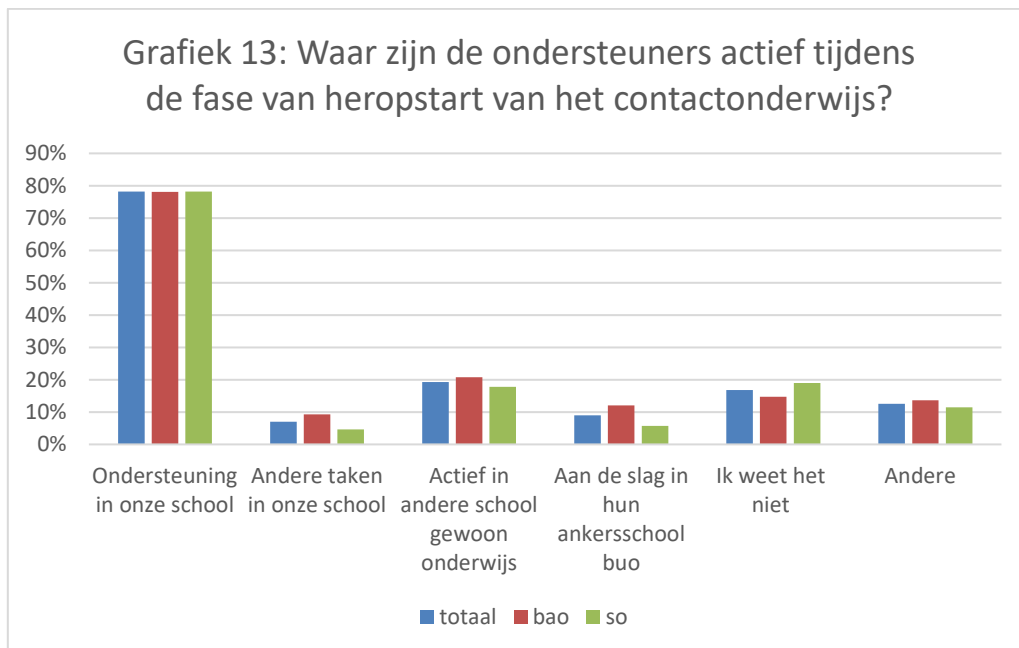
Van het totaal aantal ondersteunde leerlingen in de scholen voor gewoon onderwijs werd voor 63% de ondersteuning gecontinueerd via afstand. Dit is voor beduidend meer leerlingen het geval in het secundair onderwijs (72%) dan in het basisonderwijs (55%). Deze afstandsondersteuning had meestal een lagere intensiteit dan voordien (57%), vooral in het basisonderwijs (bao: 67%, so: 47%).

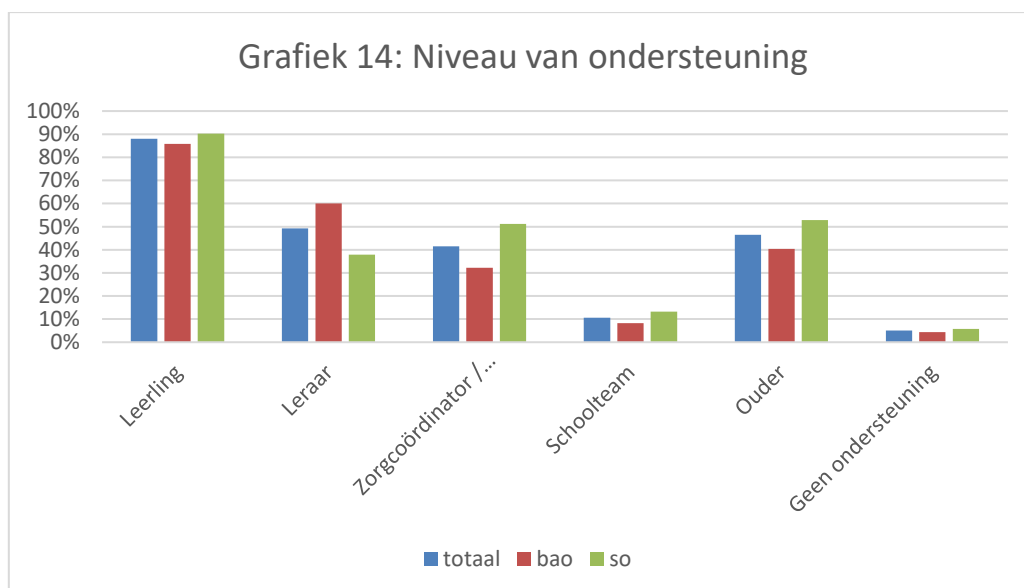
Voor 13% van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften werd tijdens de periode van schorsing van de lessen toch contactondersteuning georganiseerd op school door hen individueel uit te nodigen (bao: 12%, so: 14%). Dit gebeurde doorgaans aan een lagere intensiteit (73%) dan tijdens de gewone werking voordien.

Uit de cijfers van beide vormen van ondersteuning samen blijkt dat in totaal voor 76% (63% afstandsondersteuning + 13% contactondersteuning) van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften de ondersteuning op een of andere manier werd gecontinueerd (bao: 67%, so: 86%). Dit betekent dat 24% van deze leerlingen geen ondersteuning kregen in deze periode (bao: 33%, so: 14%).

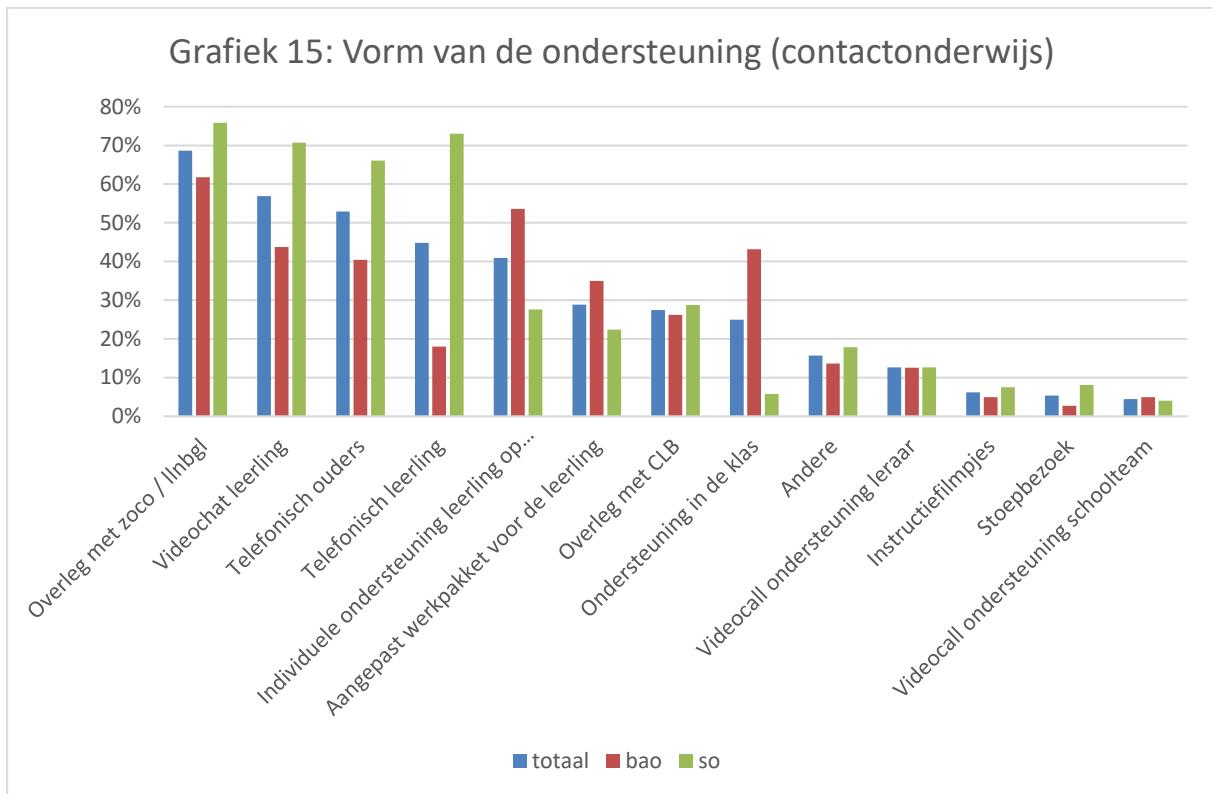
4 Impact op de vormgeving van de ondersteuning tijdens de fase van heropstart van het contactonderwijs (half mei 2020 - juni 2020)

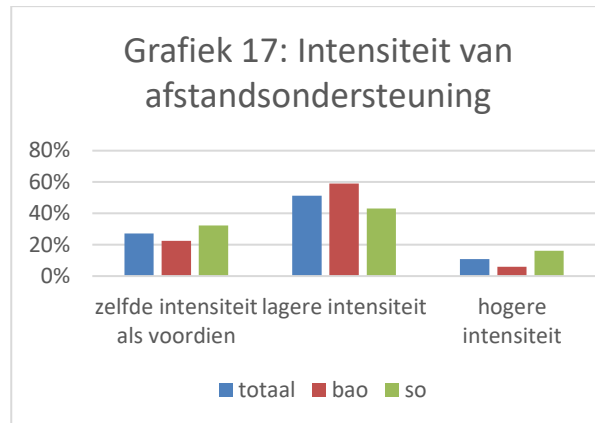
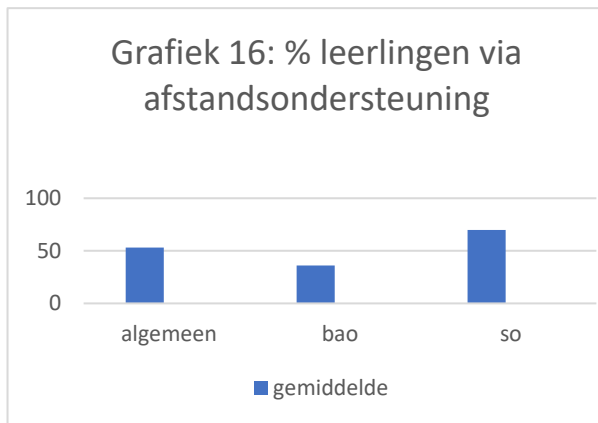
De cijfers over waar de ondersteuners actief zijn tijdens de fase van de heropstart van het contactonderwijs zijn grotendeels gelijkaardig aan de vorige fase van herhaling en preteaching. Tijdens de fase van de heropstart van het contactonderwijs geven 78% van de scholen aan dat de ondersteuners actief bezig zijn met de ondersteuningstrajecten voor leerlingen van hun school. Dit cijfer is gelijk voor het basis- en secundair onderwijs en betekent een kleine toename voor het basisonderwijs ten opzichte van de vorige fase van herhaling en preteaching. Er zijn nog iets minder ondersteuners basisonderwijs aan de slag in hun ankerschool buitengewoon onderwijs (12% t.o.v. 16%) en er zijn er iets meer actief in een andere school gewoon onderwijs (21% t.o.v. 14%). De overige resultaten verschillen niet of nauwelijks van de vorige fase.

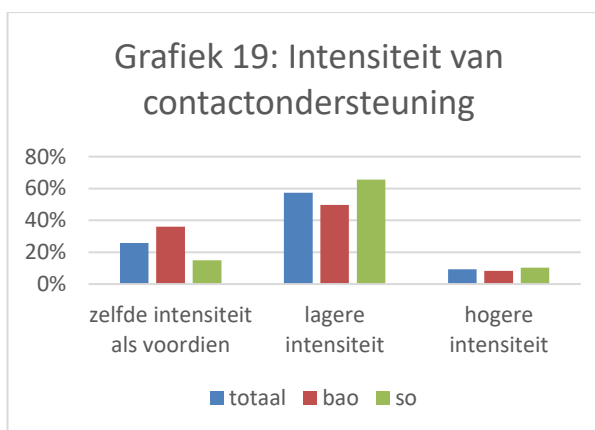
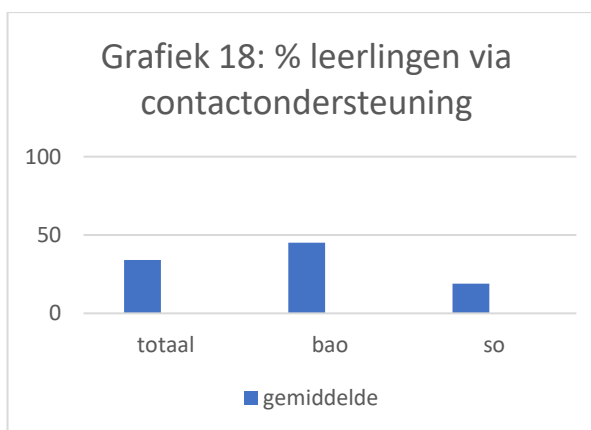
Ook tijdens de fase van de heropstart van het contactonderwijs ligt het hoofdaccent van de ondersteuning op het niveau van de leerling (88%). Het verschil tussen het basis- en secundair onderwijs is evenwel minder uitgesproken dan in de vorige fase (bao: 86%, so: 90%). De opvallendste wijziging in de cijfers is de toename van de leraargerichte ondersteuning in het basisonderwijs (60% t.o.v. 42%). Dit is niet onlogisch gezien de leraren terug contactonderwijs bieden aan de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. In lijn daarmee is er in het basisonderwijs een daling van de ondersteuning gericht op de ouders van 53% naar 40%. In het secundair onderwijs zijn er geen noemenswaardige wijzigingen.

Samen met de heropstart van het contactonderwijs in de scholen wijzigen ook de werkvormen van de ondersteuning. In een eerste fase konden slechts een beperkt aantal leerlingen deeltijds terug naar school. Later konden de volledige kleuterschool en nadien ook de volledige lagere school heropstarten. In het secundair onderwijs bleven de beperkende maatregelen van kracht en konden slechts enkele leerjaren voor beperkte tijd naar school. Daar bleef voor heel wat leerlingen het afstandsonderwijs verderlopen. De grootste wijzigingen in de manier waarop de ondersteuning wordt gecontinueerd door de ondersteuners zien we dan ook in het basisonderwijs. De cijfers van videochat met de leerling (van 73% naar 43%) en telefonisch contact met de leerling (van 37% naar 18%) dalen. Ook de telefonische contactname met de ouders daalt (van 69% naar 40%). Daarentegen is er een aanzienlijke toename van de individuele ondersteuning op school (van 15% naar 54%) en van de ondersteuning in de klas (van 9% naar 43%). In het secundair onderwijs zijn de veranderingen in de cijfers minimaal en in dezelfde richting.

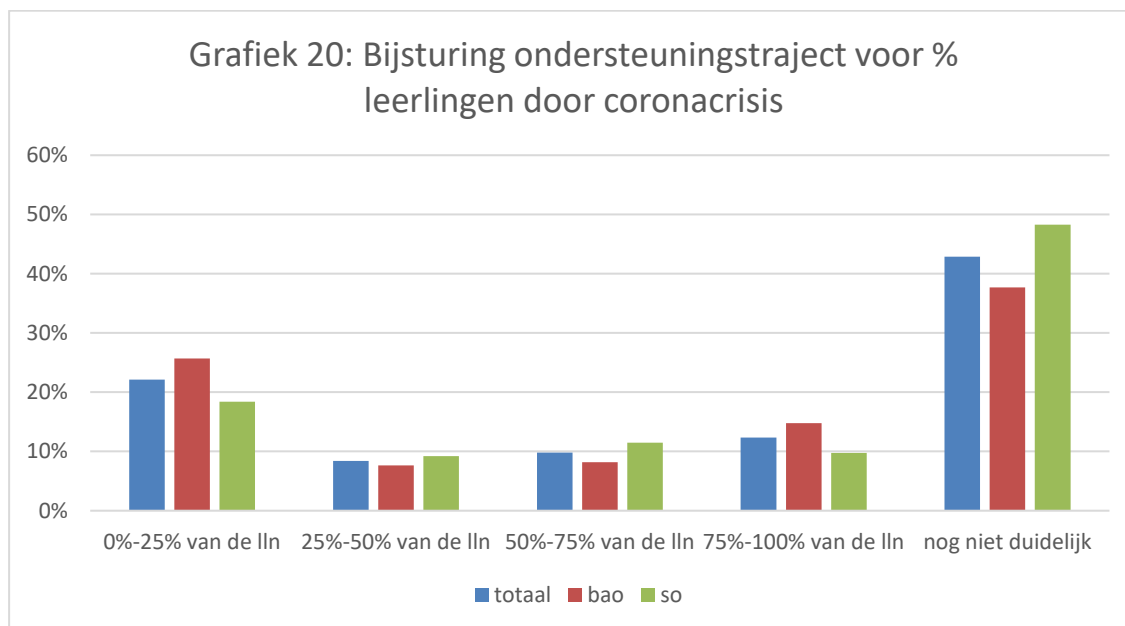
In de fase van de heropstart van het contactonderwijs werd voor 53% van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften de afstandsondersteuning gecontinueerd. In het secundair onderwijs gaat het om dezelfde aantallen als in de vorige fase (70%). Enkel in het basisonderwijs is er een daling van de ondersteuning via afstand van 55% naar 36%. De afstandsondersteuning heeft vaak een lagere intensiteit (51%) dan de ondersteuning voor de coronacrisis, vooral in het basisonderwijs (bao: 59%, so: 43%).

Voor 34% van de ondersteunde leerlingen verliep de ondersteuning opnieuw via live contact. Dit is het geval voor 45% van de leerlingen in het basisonderwijs en voor 19% van de leerlingen in het secundair onderwijs. Ook deze contactondersteuning heeft vaak een lagere intensiteit (57%) dan voordien, en dit vooral in het secundair onderwijs (bao: 50%, so: 66%).

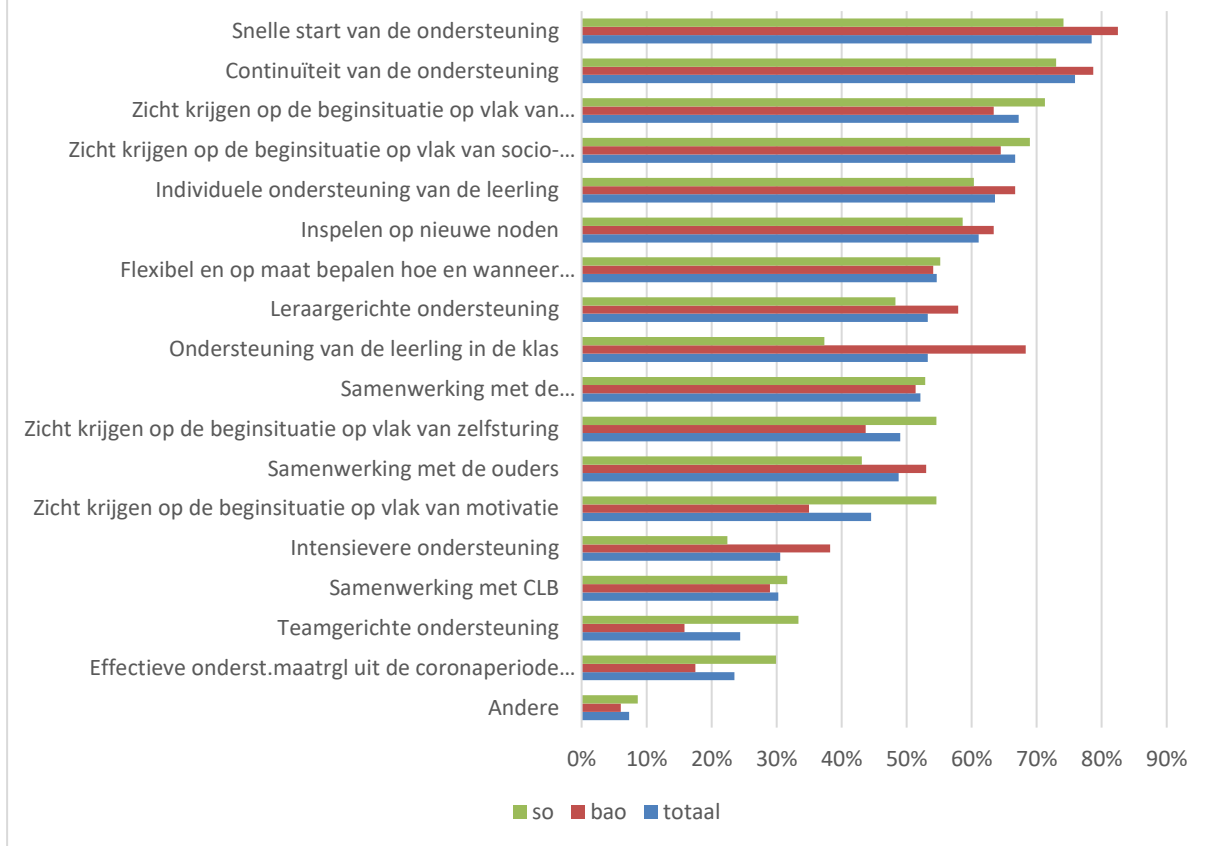
Uit de cijfers van beide vormen van ondersteuning samen blijkt dat in totaal 87% (53% afstandsondersteuning + 34% contactondersteuning) van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in de periode van heropstart ondersteuning kregen (bao: 81%, so: 89%). Dit is een stijging van 11% ten opzichte van de vorige periode. Het gaat vooral om een toename van het aantal ondersteuning in het basisonderwijs (van 67% naar 81%).

5 Vooruitblik op het schooljaar 2020-2021

Voor 43% van de scholen is het op het moment van de bevraging (half juni) nog niet duidelijk of en in welke mate de ondersteuningstrajecten van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moeten worden bijgestuurd bij de aanvang van volgend schooljaar. 22% geeft aan dat dit voor 0-25% van de leerlingen noodzakelijk zal zijn en telkens ongeveer 10% voor de volgende kwartielen. Dat betekent dat het voor 20% van de scholen al duidelijk is dat meer dan de helft van de ondersteuningstrajecten moet worden bijgestuurd.

Grafiek 21: waarop inzetten volgende schooljaar?

De scholen geven heel wat aspecten aan waar volgend schooljaar best op wordt ingezet om de gevolgen van de coronacrisis voor de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op te vangen. Ze vinden een snelle start van de ondersteuning (78%) en continuïteit van de ondersteuning (76%) daarbij het belangrijkste. Ze verwachten ook dat er op nieuwe noden kan worden ingespeeld (61%) en vinden het aangewezen om flexibel en op maat te kunnen bepalen hoe en wanneer er ondersteuning nodig is (55%). Er moet ruime aandacht gaan naar een goede beeldvorming van de beginsituatie van de leerlingen op vlak van leervorderingen (67%), socio-emotioneel welbevinden (67%), motivatie (45%) en zelfsturing (49%). De laatste twee aandachtspunten worden nog meer benadrukt door het secundair onderwijs (beide 55%). De scholen kiezen voor zowel individuele ondersteuning van de leerling (64%) als leraargerichte ondersteuning (53%). Ondersteuning van de leerling in de klas is vooral een verwachting in het basisonderwijs (bao: 68%, so: 37%). Daarnaast is 24% van de scholen van mening dat meer kan worden ingezet op teamgerichte ondersteuning, vooral in het secundair onderwijs (bao: 16%, so: 33%). De scholen zien kansen om de effectieve ondersteuningsmaatregelen uit de coronaperiode te continueren (24%) en verwachten dat soms intensievere ondersteuning (31%) nodig zal zijn. Ze willen dat de ondersteuners werk maken van een goede samenwerking met zowel de zorgcoördinator/leerlingenbegeleider (52%), de ouders (49%) als het CLB (30%).

6 Conclusie

Dit rapport biedt een beeld van de impact van de coronacrisis op de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (met een (gemotiveerd) verslag). Het geeft de resultaten weer van een online-bevraging van de zorgcoördinatoren en leerlingenbegeleiders in een representatieve steekproef van scholen voor gewoon basis- en secundair onderwijs.

Over het algemeen heeft de coronacrisis een beperkt negatieve impact op de continuïteit van de ondersteuningstrajecten. Deze impact is sterker in het basisonderwijs. Het was niet evident om alle leerlingen te kunnen bereiken. De scholen ervaren vooral een impact op de leervorderingen, het socio-emotioneel welbevinden en de motivatie van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Ze wijzen ook op het belang van ICT-vaardigheden, zowel bij de leerlingen, de ouders, de leraren als de ondersteuner(s).

De meeste scholen hebben de samenwerking met de ondersteuner(s) in deze periode als ondersteunend ervaren. Toch geven één op de vier scholen aan dat deze samenwerking slechts beperkt ondersteunend was. Ook blijkt dat in een derde van de gevallen de ondersteuning via afstand traag op gang is gekomen.

Tijdens de fase van herhaling en preteaching (half maart 2020 - half mei 2020) waren volgens de scholen drie vierde van de ondersteuners actief bezig met ondersteuningstrajecten van hun school. De coronamaatregelen maakten een andere manier van ondersteunen noodzakelijk, vooral via het gebruik van digitale middelen. In de meeste gevallen lag het accent van de ondersteuning op het leerlingenniveau. Daarnaast gaf meer dan de helft aan dat de ondersteuning ook gericht was op de ouders, gezien het onderwijsaanbod doorgaans thuis moest worden verwerkt. Voor 63% van het totaal aantal ondersteunde leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften werd de ondersteuning gecontinueerd via afstand, meestal met een lagere intensiteit dan voordien. Het gaat om meer leerlingen uit het secundair onderwijs (72%) dan uit het basisonderwijs (55%). Daarnaast werd voor 13% van de leerlingen tijdens de periode van schorsing van de lessen toch contactondersteuning georganiseerd op school. 24% van de leerlingen kreeg geen ondersteuning in deze periode.

In de fase van de heropstart van het contactonderwijs (half mei 2020 - juni 2020) werd voor 53% van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften de afstandsondersteuning gecontinueerd. Enkel in het basisonderwijs is er een daling van de ondersteuning via afstand. Voor 45% van de ondersteunde leerlingen in het basisonderwijs verliep de ondersteuning opnieuw via live contact. In het totaal kregen 11% meer leerlingen ondersteuning ten opzichte van de vorige periode. Samen met de heropstart van het contactonderwijs wijzigen ook de werkvormen van de ondersteuning en is er een toename van de leraargerichte ondersteuning in het basisonderwijs.

Met de blik op volgend schooljaar is het voor heel wat scholen nog niet duidelijk of en in welke mate de ondersteuningstrajecten moeten worden bijgestuurd. De scholen geven evenwel heel wat aspecten aan waar volgend schooljaar best op wordt ingezet. Er is aandacht nodig voor een goede beeldvorming van de beginsituatie van de leerlingen zodat er op nieuwe noden kan worden ingespeeld. Hierbij is een goede samenwerking met alle betrokkenen belangrijk. De scholen vinden vooral een snelle start en continuïteit van de ondersteuning cruciaal om de gevolgen van de coronacrisis voor de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op te vangen.